

РОБОЧА ПРОГРАМА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Психологія травми

Освітній рівень II (магістерського) рівня вищої освіти
(назва рівня вищої освіти)

Галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
(шифр і назва галузі знань)

Спеціальність 053 «Психологія»
(код й найменування спеціальності)

Освітня програма Психологія забезпечення ментального здоров'я

Розробник: Катерина МІЛЮТІНА, доктор психологічних наук, професор кафедри соціальної психології

(підпис)

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри соціальної психології

протокол № 10 від 23 червня 2025 року

Завідувач кафедри

(підпис)

Дар'я ТРОФІМОВА
(ім'я та прізвище)

Схвалено гарантом освітньої програми Психологія забезпечення ментального здоров'я

Гарант ОП

(підпис)

Тетяна РЯХОВСЬКА
(ім'я та прізвище)

Розглянуто на засіданні Ради якості вищої освіти протокол № 5 від 30 червня 2025 року

Голова РЯВО

(підпис)

Наталія ЗАВ'ЯЗКІНА
(ім'я та прізвище)

ВСТУП

Робоча програма освітнього компонента «Психологія травми» розроблена на основі Методичних рекомендацій до розроблення і оформлення робочої програми освітньої компоненти, затвердженої Вченою Радою Київського інституту сучасної психології та психотерапії від 22 лютого 2024 року, протокол №7.

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Робочу програму освітнього компонента «Психологія травми» складено відповідно до освітньо-професійної програми «Психологія забезпечення ментального здоров'я» другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 053 Психологія.

Статус освітнього компонента – обов'язковий.

Обсяг освітнього компонента – 4.0 кредити ECTS.

Семестровий контроль – залік.

Мета та завдання освітнього компонента.

Метою освітнього компонента є: формування професійних компетентностей для роботи з наслідками травматичного досвіду, що поєднують теоретичні знання про природу ПТСР та посттравматичного зростання та практичні навички психологічного консультування потерпілих від травматичного досвіду.

Завданнями освітнього компонента є:

– Сформувати системне розуміння теоретичних основ психології травматичного досвіду, закономірностей розвитку та класифікації розладів адаптації, ПТСР, КПТСР;

– Навчити застосовувати методи діагностики наслідків травматичного досвіду та добирати адекватні техніки психологічної допомоги клієнтам з ПТСР та КПТСР;

– Формування навичок самоаналізу, саморегуляції та стресостійкості як неодмінного компонента роботи практикуючого психолога;

– Сформувати розуміння та навчити дотримуватися етичних стандартів у практиці психологічного консультування з людьми, потерпілими від травматичного досвіду.

Компетентності здобувачів освітньої програми, що формуються в результаті засвоєння освітнього компонента

Код	Зміст компетентності
Інтегральна компетентність	
ІК1	Здатність вирішувати складні завдання і проблеми у процесі навчання та професійної діяльності у галузі психології, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій і характеризується комплексністю та невизначеністю умов і вимог.
Загальні компетентності	
ЗК1.	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
ЗК4.	Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.
ЗК5.	Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
ЗК6.	Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).
ЗК7.	Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.
Фахові компетентності	
СК2.	Здатність самостійно планувати, організувати та здійснювати психологічне дослідження з елементами наукової новизни та / або практичної значущості.
СК4.	Здатність здійснювати практичну діяльність (тренінгову, психотерапевтичну, консультаційну, психодіагностичну та іншу залежно від спеціалізації) з використанням науково верифікованих методів та технік.
СК6.	Здатність ефективно взаємодіяти з колегами в моно- та мультидисциплінарних командах.
СК 7.	Здатність приймати фахові рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.
СК 8.	Здатність оцінювати межі власної фахової компетентності та підвищувати професійну кваліфікацію.
СК 9.	Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.
СК 10.	Здатність розробляти та впроваджувати інноваційні методи психологічної допомоги клієнтам у складних життєвих ситуаціях.
СК 11.	Здатність удосконалювати програми щодо профілактики та підвищення ментального здоров'я та психологічного благополуччя різних верств населення.
СК 12.	Здатність надавати першу психологічну допомогу з урахуванням прав людини постраждалим у надзвичайних ситуаціях.
СК 13.	Здатність супроводжувати та надавати психологічну допомогу групам ризику.

Програмні результати здобувачів освітньої програми, що формуються в результаті засвоєння освітньої компоненти

Код	Програмні результати
ПР1.	Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.
ПР 4.	Робити психологічний прогноз щодо розвитку особистості, груп, організацій.
ПР 5.	Розробляти програми психологічних інтервенцій (тренінг, психотерапія, консультування тощо), провадити їх в індивідуальній та груповій роботі, оцінювати якість.
ПР 6.	Розробляти просвітницькі матеріали та освітні програми, впроваджувати їх, отримувати зворотній зв'язок, оцінювати якість.
ПР 7.	

ПР 8.	Доступно і аргументовано представляти результати досліджень у писемній та усній формах, брати участь у фахових дискусіях.
ПР 9.	Оцінювати ступінь складності завдань діяльності та приймати рішення про звернення за допомогою або підвищення кваліфікації.
ПР 11.	Вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності.
ПР 13.	Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності.
	Оцінювати ступні складності завдань на перших етапах надання психологічної допомоги в надзвичайних ситуаціях.

2. ПРОГРАМА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Структура освітнього компонента

№ теми	Назва розділів і тем	Кількість годин					
		Всього	Аудит.	у тому числі			С.р.
				Лекції	Прак.	Прак. Конт.	
Тема 1. Травматичний досвід та його наслідки							
1	Лекція 1. Визначення понять “травма”, ПТСР, КПТСР	10,6	2	2			8,6
2	Лекція 2. Травма в дитячому віці	10,6	2	2			8,6
3	Лекція 3. Дорослі, які були травмовані в дитинстві	14,6	6	4		2	8,6
4	Лекція 4. Трансгенераційна травма та трансгенераційний досвід	12,6	4	2	2		8,6
Тема 2. Гострий травматичний досвід та горювання							
5	Лекція 5. Гостра травма і ризику ПТСР	12,6	4	2		2	8,6
6	Лекція 6. Втрата та горювання	10,6	2	2			8,6
7	Лекція 7. Заборонене горе	12,6	4	2	2		8,6
Тема 3. Травма від війни							
8	Лекція 8. Потерпілі від полону	12,6	4	2		2	8,6
9	Лекція 9. Вимушена міграція	10,6	2	2			8,6
10	Лекція 10. Вікарна травма та самопомога	12,6	4	2	2		8,6
Всього годин		120	34	22	6	6	86

Зміст освітнього компонента

Тема 1. Травматичний досвід та його наслідки

Лекція 1. Визначення понять “травма”, ПТСР, КПТСР

Травматичний досвід. Типи травми. Гостра реакція на стрес. Чинники постстресового розладу. Ознаки ПТСР. Динаміка ПТСР протягом життя. Поняття комплексної травми. Наслідки дитячої травми в дорослому житті.

Література (6, 9, 10, 11)

Лекція 2. Травма в дитячому віці.

Типи дитячих травм. Травма прив'язаності. Травма свідка. Дитинство з ненадійними батьками. Гострий травматичний досвід. Кроки подолання травматичного досвіду. Ознаки реакцій адаптації в дітей. Ігрова терапія Лендрета. Терапія розладів за В. Оклендер.

Література (6, 9, 10, 11)

Лекція 3. Дорослі, які були травмовані в дитинстві

Дорослі діти алкоголіків. Розлади та порядок народження. Проблеми парентифікації. Таблиця наслідків дитячої травми в дорослому житті. Віктимність та ідентифікація з агресором.

Література (6, 9, 10, 11)

Лекція 4. Трансгенераційна травма та трансгенераційний досвід

Травматичний досвід поколінь. Досвід світових війн. Холокост та його наслідки. Голодомор, як трансгенераційна травма. Досвід виживання як ресурс.

Література (6, 9, 10, 11)

Тема 2. Гострий травматичний досвід та горювання

Лекція 5. Гостра травма і ризики ПТСР

Ознаки гострої травми. Травма ризик менеджмент. Оцінка ризиків ПТСР при активному слуханні. ІНТЕК, оцінка необхідності допомоги і прояснення цілей клієнта. Допомога при гострій травмі. Заземлення. Стабілізація. Не інвалідизація.

Література (2-5, 7,8)

Лекція 6. Втрата та горювання.

Типи втрати. Перинатальна втрата. Переживання смерті та вмирання. Стадії горювання. Психологічний супровід в процесі горювання. Групи підтримки. Індивідуальна терапія при горюванні. Невизначена втрата. Допомога при невизначеній втаті.

Література (2-5, 7,8)

Лекція 7. Заборонене горе

Виявлення патології вагітності. Проблеми переривання вагітності і психологічна підтримка. Народження дитини з вадами розвитку. Стадії проживання забороненого горя. Психологічна підтримка батьків дітей з проблемами розвитку. Розробка корекційних програм та програм батьківського супроводу.

Література (2-5, 7,8)

Тема 3. Травма від війни

Лекція 8. Потерпілі від полону

Проблеми в осіб, що перебували в полоні. Фізичне та сексуалізоване насильство. Наслідки тортур. Потреба у фізичній та психологічній реабілітації. Ресоціалізація.

Література (12-17)

Лекція 9. Вимушена міграція

Вимушено переміщені особи. Втрата соціального статусу. Культурні розбіжності. Проблеми вивчення мови та культури. Втрата ідентичності. Адаптація та збереження особистості.

Література (12-17)

Лекція 10. Вікарна травма та самодопомога

Визначення поняття вікарної травми та травми свідка. Емоційне вигорання психолога. Самоаналіз складних випадків. Самодопомога. Необхідність супервізії. Групова супервізія та інтервізія. Балінтівські групи.

Література (12-17)

Теми практичних контактних занять освітньої компоненти

№ з/п	Назва теми	Кількість годин контактних практичних
1	Тема1. Травматичний досвід та його наслідки	
	Практичне контактне заняття. Ознайомлення з діагностичними методиками для виявлення наслідків травматичного досвіду. Етичні проблеми спілкування з людьми, потерпілими від травматичного досвіду.	2
2	Тема 2. Гострий травматичний досвід та горювання	
	Практичне контактне заняття. Методи надання психологічної допомоги при гострій травмі та горюванні. Методи емоційної регуляції. Техніки діалектично-поведінкової терапії. Восьмикрокова програми роботи з горем.	2
	Тема 3. Травма від війни	
3	Практичне контактне заняття. Психологічна допомога потерпілим від полону. Техніки мовчазних втручань. Наративна терапія. Відновлення зв'язності життя.	2

	Повернення суб'єктності після тривалого стресового досвіду.	
Разом		6

Теми практичних (семінарських) занять освітньої компоненти

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	<p>Тема 1. Травматичний досвід та його наслідки Виконайте одне будь-яке завдання на вибір</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Проведіть опитування за допомогою опитувальника ACE. 2. Проведіть опитування за допомогою опитувальника ІНТЕК. 3. Проведіть опитування за допомогою опитувальника Basic Ph 4. Проведіть опитування за допомогою опитувальника Ptsd-ies/ 5. Проведіть інтерв'ю з батьками ЗЗСО. <p>Література: 1. Психологічне супроводження оперативно-службової діяльності працівників ОВС в екстремальних умовах. – К.: НАВСУ, 2003. – 122 с. 2. Блінов О. А. Опитувальник бойового стресу Блінова О. А. (ОБСБ). <i>Психологічний часопис</i>. 2017. № 5. С. 32-43. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psch_2017_5_5. 3. Блінов О. А. Психологія бойової психічної травми : монографія. Київ: Талком, 2016. 246 с.</p>	2
2	<p>Тема 2. Гострий травматичний досвід та горювання Виконайте одне будь-яке завдання на вибір</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Надайте консультативну допомогу з використанням МАК “Ріки”. 2. Ознайомтесь з методикою CRIES-8 3. Проведіть опитувальник перитравматичної дисоціації. 4. Проведіть тест “Місісіпська шкала оцінювання посттравматичного стресового розладу (для цивільних) (the mississippi scale for civilian ptsd)” 5. Проведіть тест “Опитувальник Бека для оцінювання рівня депресії” 6. Проведіть аналіз дитячих спогадів. Проведіть оцінку їх наслідків у дорослому житті <p>Література: 1. Кокун О.М. Всеукраїнське опитування «Твоя життєстійкість в умовах війни». Київ, 2022. 46 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/731505 (дата звернення: 20.12.2023). 2. Оніщенко Н. Психологічні особливості переживання початку війни цивільним населенням м. Харкова. <i>Disaster and crisis psychology problems</i>. 2022. № 3. 3. Adams R.E., Boscarino J.A. Predictors of PTSD and Delayed PTSD After Disaster. <i>The Journal of Nervous and Mental Disease</i>. 2006. 4. Anxiety, depression and post-traumatic stress disorder in refugees resettling in high-income countries: systematic review and meta-analysis / J.-R. Henkelmann et al. <i>BJPsych Open</i>. 2020. Vol. 6, no. 4. 5. Estimating the risk of PTSD in recent trauma survivors: results of the International Consortium to Predict PTSD (ICPP) / A.Y. Shalev et al. <i>World Psychiatry</i>. 2019. 6. Herrera C., Moffat D.C. Fear: Appraisal of danger as anticipation of harm. AAAI 2005 Fall Symposium on Anticipatory Cognitive Embodied Systems, Hyatt Crystal City in Arlington, Virginia, 3–6 November 2005.</p>	2

3	<p>Тема 3. Травма від війни Виконайте одне будь-яке завдання на вибір</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Використайте наративну терапію для роботи з травматичним досвідом. 2. Використайте техніку “Переперегляд” та оцініть результати. 3. Проведіть аналіз складного випадку з вашої практики. 4. Створіть інформаційний буклет для працівників закладів охорони здоров’я для взаємодії з родичами померлих. 5. Створіть інформаційний буклет для працівників закладів охорони здоров’я для взаємодії з особами з ампутаціями. 6. Створіть інформаційний буклет для працівників закладів охорони здоров’я для взаємодії з родичами дітей з орфанним захворюванням. 7. Створіть інформаційний буклет для працівників закладів охорони здоров’я для взаємодії з батьками дітей <p>Література:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Військова психологія та педагогіка: інноваційний підхід: підручник у 2 ч. Ч. 1. Київ: НУОУ, 2012. С. 329–338. 2. Франкл В. Людина в пошуках справжнього сенсу. Психолог у концтаборі. Харків: Клуб Сімейного Дозвілля, 2022. 159 с. 3. Ширококов Ю. М. Теоретичні та прикладні аспекти психології військового полону: монографія. Харків: ТОВ «В СПРАВИ», 2020. 476 с. 4. Hoffmann E. Frame analysis: An essay on the organization of experience. New York, 2018. 752 p. 	2
Разом		6

Самостійна робота освітньої компоненти

1. Симптоми психологічної травми.
2. Визначення психологічної травми (МКХ-11, DSM-5, альтернативні діагностичні критерії).
3. Нейропсихологія травми.
4. Типи психотравм.
5. Сучасні теорії травматерапії.
6. Травмо-фокусована когнітивно-поведінкова терапія.
7. Базові принципи травматерапії: створення терапевтичного альянсу (безпека і довіра).
8. Вікарна (вторинна) травматизація.
9. “Втома від співчуття” і профілактика вигорання для травматерапевтів.
10. Діагностика та диференціальна діагностика розладів, які виникли внаслідок травми.
11. Діагностичні інструменти в травматерапії.
12. Техніки, спрямовані на активізацію ресурсів та регуляцію афективних станів.
13. Опрацювання симптомів травми.
14. Базові протоколи доказових підходів травматерапії.

3. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Технічні засоби та обладнання: екранні (електронні презентації, віртуальні зали для відпрацювання практичних навичок), комп'ютерні (комп'ютери, планшети, освітні платформи, електронні бібліотеки).

Програмне забезпечення: системне ПЗ (операційні системи, драйвери, програми статистичної обробки даних SPSS, Jamovi), освітні платформи (LMS) для дистанційного навчання, керування курсами (Moodle, Zoom, Google тощо).

4. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Курс буде викладений у формі лекцій (22 год.), практичних (семінарських) (6 год.) та практичних контактних занять (6 год.), організації самостійної роботи студентів (86 год.).

Під час викладання дисципліни використовуються наступні методи навчання: вербальні (лекція, пояснення, бесіда, дискусія), наочні (ілюстрація, демонстрація, приклад), практичні (аналіз кейсів, виконання практичних завдань, індивідуально-практичних робіт, тестів), а також інтерактивні техніки та методики.

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА РЕЙТИНГОВА СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Методи поточного контролю: Проводиться з метою оцінювання результатів навчання протягом семестру і включає систематичний моніторинг навчальних досягнень здобувачів. Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять у формі виконання практичних завдань, розв'язання кейсів, проходження тестів та активної участі в обговореннях, в обсязі навчального матеріалу, визначеному для кожного заняття.

- *практичні завдання* (у письмовій роботі здобувачеві необхідно показати і теоретичні знання, і вміння застосовувати їх для розв'язування конкретних задач, психологічних проблем);

- *контактні заняття* ((опрацювання рекомендованої літератури, підготовка запропонованих завдань та участь в обговоренні).

Методи підсумкового контролю: Проводиться з метою оцінювання результатів навчання наприкінці семестру, відповідно до навчального плану у вигляді семестрового заліку, в терміни, встановлені графіком навчального процесу та в обсязі навчального матеріалу, визначеному робочою програмою дисципліни.

- *контрольний тест* (набір стандартизованих завдань з визначеного матеріалу, який встановлює ступінь засвоєння його студентами).

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю:

Практичні завдання 1-3. Максимальна оцінка за виконання практичного завдання становить 10 балів. На вибір пропонується виконати одне із запропонованих завдань.

Критерії оцінювання завдання:

10-8 балів: Завдання виконано повністю та відповідно до мети; продемонстровано глибоке розуміння теорії та коректне застосування її на практиці (аналіз досвіду, кейсу, застосування наративної терапії тощо); матеріал логічно структурований і цілісний; наявний ґрунтовний аналіз та професійна рефлексія; висновки обґрунтовані; робота оформлена грамотно й доцільно (для буклету — інформативність і візуальна привабливість).

7-5 балів: Завдання виконано правильно в цілому; теоретичні положення використано, але аналіз недостатньо глибокий; структура зрозуміла, проте має окремі недоліки; висновки узагальнені або частково формальні; практичне застосування методу коректне, але без деталізації; незначні помилки в логіці чи оформленні.

4-2 бали: Завдання виконано частково; теоретичний матеріал подано поверхнево або без чіткого зв'язку з практикою; аналіз фрагментарний або описовий; висновки короткі й недостатньо обґрунтовані; простежується слабке розуміння практичного застосування методів; наявні помітні недоліки в структурі та оформленні.

1 бал: Завдання виконано формально або не відповідає вимогам; аналіз практичного досвіду відсутній; теорію використано некоректно або не використано; висновки відсутні; робота не демонструє розуміння суті завдання.

0 балів: Завдання не виконано

Контактні заняття. За активну участь в обговоренні запропонованих тем нараховується 10 балів.

Критерії оцінювання	
10 балів	Надано правильні розгорнуті відповіді в ході обговорення, активна участь в обговоренні
7-9 балів	Надано правильні, але неповні відповіді в ході обговорення
4-6 балів	Надано неточні відповіді в ході обговорення
1-3 бали	Не брав участі у обговоренні
0 балів	Був відсутній на занятті

Форма підсумкового семестрового контролю:

Контрольний тест. Тест включає 10 питань, які орієнтовані на глибоке засвоєння матеріалу, що вивчається. Час виконання тестового завдання – 20 хв. Максимальна сума балів – 40 (**4 бали:** за кожну правильну відповідь). Допуск до підсумкового контролю -40 балів за курс

Оцінювання окремих видів навчальної роботи

Вид діяльності здобувача	Кількість одиниць	Кількість балів за одиницю	Максимальна кількість балів
Практичні завдання	3	10	30
Контактні заняття	3	10	30
Підсумковий контроль (заліковий тест)	1		40
Максимальна кількість балів за курс: 30+30+40 = 100			

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Для оцінювання результатів навчання застосовується 100-бальна шкала оцінювання.

Сума балів	Оцінка ECTS	Національна оцінка	
		Екзамен	Залік
90-100	A	Відмінно	зараховано
82-89	B	Дуже добре (вище середнього рівня з кількома помилками)	
74-81	C	Добре (в загальному правильна робота з певною кількістю грубих помилок)	
64-73	D	Задовільно (непогано, але зі значною кількістю недоліків)	
60-63	E	Задовільно (задовольняє мінімальні критерії)	
35-59	FX	Незадовільно (із можливістю повторного складання)	не зараховано
1-34	F	Незадовільно (із обов'язковим повторним вивченням дисципліни)	

6. ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Травматичний досвід.
2. Типи травми.
3. Гостра реакція на стрес.
4. Чинники постстресового розладу.
5. Ознаки ПТСР.
6. Динаміка ПТСР протягом життя.
7. Поняття комплексної травми.
8. Наслідки дитячої травми в дорослому житті.
9. Типи дитячих травм.
10. Травма прив'язаності.
11. Травма свідка.
12. Дитинство з ненадійними батьками.
13. Гострий травматичний досвід.
14. Кроки подолання травматичного досвіду.
15. Ознаки реакцій адаптації в дітей.
16. Ігрова терапія Лендрета.
17. Терапія розладів адаптації за В.Оклендер.
18. Дорослі діти алкоголіків.
19. Розлади та порядок народження.
20. Проблеми парентифікації.
21. Таблиця наслідків дитячої травми в дорослому житті.
22. Віктимність та ідентифікація з агресором.
23. Травматичний досвід поколінь.

24. Досвід світових війн.
25. Холокост та його наслідки.
26. Голодомор, як трансгенераційна травма.
27. Досвід виживання як ресурс.
28. Психологічний супровід в горюванні
29. Восьмикрокова програма допомоги в горюванні.
30. Психологічний супровід осіб потерпілих від полону.

7. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ

Підручники:

1. Наугольник Л. Б. Психологія стресу: підручник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2015. 324 с.

Навчальні посібники:

2. Neimeyer R.A. Techniques of grief therapy: Assessment and intervention. Терапія горя /переклад та адаптація В.Зливков, С.Лукомська. Київ. 2021. 259 с.
3. Schut, H. A. W., Stroebe, M. S. Effects of social support, counselling, and therapy before and after the loss: Can we really help bereaved people? *Psychologica Belgica*, 2010. 50. P. 89-102.
4. Schut, M. S. H. The dual process model of coping with bereavement: Rationale and description. *Death studies*, 1999. 23(3), 197-224.
5. Аврамчук О. Клініко-психологічні аспекти переживання втрати та діагностики ускладненого горювання. *Проблеми сучасної психології*. 2019. Вип. 45. С. 11-39.
6. Блінов, О.А. (2019). Бойова психічна травма. Київ : Талком.
7. Власенко І.А., Винник Н.Д. Переживання втрати: специфіка, конфлікт, трансценденція, подолання. *Теорія та практика сучасної психології*. 2019. № 3, Т. 1. С. 33-39.
8. Войтович М.В. Психологічні особливості горювання. *Актуальні проблеми психології*. 2019. Том V. Випуск 19.С. 10-24
9. Герман, Дж. (2019). Психологічна травма та шлях до видужання: наслідки насильства – від знущань у сім'ї до політичного терору. Львів : Вид-во Старого Лева.
10. Горностаї, П. (2021). Травма жертви і травма агресора в міжгрупових конфліктах. *Проблеми політичної психології*, 10 (24), 114-133. <https://doi.org/10.33120/ropp-Vol24-Year2021-68>
11. Діденко, Г. О. (2017). Етапи дослідження травматичних подій в психологічній науці. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, 51 (112), 65-68.
12. Кокун О.М., Пішко І.О., Лозінська Н.С., Олійник В.О., Хоружий С.М., Ларіонов С.О., Сириця М.В. Особливості надання психологічної допомоги військовослужбовцям, ветеранам та членам їхніх сімей цивільними психологами : метод. посіб. К. : 7БЦ, 2023. 175 с.

13. Лесков В. О., Грязнов І. О. Сутність і причини виникнення нервовопсихічних розладів у військовослужбовців після проходження служби в умовах бойових дій. Збірник наукових праць інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. Київ, 2006. Т. VIII. Вип. 3. С. 91–97.
14. Ліпатов І. І., Шестопалова Л. Ф., Афанасенко В. С. Психологічна адаптація військовослужбовців діяльності : навч. посіб. Х. : ХВУ, 1999. 148 с. до бойової
15. Люта О. Посттравматичний стресовий розлад у військовослужбовців – учасників бойових дій. URL: <https://narkosumy.lie.org.ua/statti/posttravmatychnyj-stresovuj-rozladu-vijskovosluzhbovtsiv-uchasnykiv-bojovyh-dij>
16. Лютий В. П. Нехімічні адикції як предмет соціальної роботи. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Луганськ. 2013. № 11 (270). С. 158–166.
17. Мачерет Є. Л., Чуприна Г. М., Морозова О. Г., Коркушко О. О. та ін. Патогенез, методи дослідження та лікування больових синдромів : посіб. Х. : ВПЦ Контраст, 2006. 168 с.
18. Основи психотерапії: навчальний посібник / За ред. К. В. Седих, О. О. Фільц. К.: Академвидав, 2016. 192 с.
19. Романовська Д.Д. Профілактика та корекція посттравматичних стресових розладів: психологічні аспекти: навч. посібник. Чернівці : Технодрук, 2014. 133 с. 4. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи Навчальний посібник. Том 3.; заг. редакція: Л. Гридковець. Київ, 2018.– 236 с. <https://www.osce.org/files/f/documents/4/d/430841.pdf>.
20. Сулятицький І., Островська К., Осьодло В. Психолого-корекційний практикум травм війни: навчальний посібник. Львів:ЛНУ імені Івана Франка, 2019. 396 с.
21. Туриніна О. Л. Психологія травмуючих ситуацій: навчальний посібник К.: ДП “Вид. дім “Персонал”, 2017. 160 с.

Методичні роботи:

22. Мілютіна К.Л. Бибка, А. Танцювально-рухова терапія як психологічна підтримка жінок під час війни. *Журнал «Психологічні перспективи»*, 45, 2025, 107-118.
23. Мілютіна К.Л. Істоміна Г.О. Коморбідність розладу адаптації та когнітивної дисфункції у військовослужбовців. (2025): *Ментальне здоров'я* №2. с 112-132
24. Мілютіна К.Л. Мамедова О.Б. Вплив дитячого досвіду на особистісну зрілість дорослих. *Науковий журнал «Габітус»*, 2025, вип.69, т.1. с 182-187
25. Мілютіна К.Л., Бегеза Л., Георгадзе О. Психологічні особливості самосвідомості майбутніх військових. *Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки*. 2025. № 24 с.107-114.
26. Мілютіна К.Л., Станіславська Т. Українська адаптація опитувальника міжпоколінної передачі історичної травми hitt-q (historical intergenerational trauma Transmission questionnaire): Психомертічні характеристики та

валідність. КИЇВСЬКИЙ ЖУРНАЛ СУЧАСНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА ПСИХОТЕРАПІЇ № 2 (10), 2025. Київ 134-145

27. Психотравматерапія, теорія та практика стабілізації : методичні рекомендації до практичних занять та самостійної роботи здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 053 Психологія / уклад.: М. Г. Кирилішина. – Одеса : ФОП Бондаренко М. О., 2023. – 24 с.

Інформаційні ресурси:

28. <https://iaapsy.org>
29. <https://npa-ua.org>
30. <https://upa.org.ua>
31. <https://www.apa.org/pubs/databases/psycinfo>
32. <https://www.efpa.eu>
33. Кризова психологія [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mpclinic.com.ua/services-ua/psykholohiia/kryzova-psykholohiia/>
34. Самарська М. В. Профілактика та корекція депресивних станів дітей трудових мігрантів (методичний посібник) [Електронний ресурс] / Марія Василівна Самарська // Освіта. ua. Середня освіта. Форум «Урок». Психологія. - Режим доступу : http://osvita.ua/school/lessons_summary/psychology/14045